

02.2023

ХИМАЛАЙСКОТО
КРАЛСТВО
МУСТАНГ

АНТАРКТИЧЕСКИЯТ
ЛЕД
НАМАЛЯВА

NATIONAL GEOGRAPHIC

БЪЛГАРИЯ

ЗАГАДЪЧНАТА СИЛА НА ОРИГАМИ

ВЕКОВНО ИЗКУСТВО ВДЪХНОВАВА ИЗОБРЕТАТЕЛИТЕ

WWW.NATIONALGEOGRAPHIC.BG

ISSN 1312-6571

5,99 AB.

02 >

9 771312 657664

ФЕВРУАРИ 2023

ОРИГАМИ • ТЕХНОЛОГИИ • КРАЛСТВО МУСТАНГ • АНТАРКТИЧЕСКИЯТ ЛЕД

ВЗЕМИ СВЕТА В РЪКА!

СПЕЦИАЛНИ КОЛЕКЦИОНЕРСКИ ИЗДАНИЯ

50-ТЕ НАЙ-ВЛИЯТЕЛНИ ФИГУРИ В БИБЛИЯТА

Вечни истории, изключителни артефакти.

112 стр., твърди корици

ИСТОРИЯТА НА ИИСУС

Пътуване през светите земи

112 стр., твърди корици

НАЙ-ВЛИЯТЕЛНИТЕ ЛИЧНОСТИ ОТ ДРЕВНОСТТА

Легендарни Владетели, Велики империи

112 стр., твърди корици

ТАЙНИТЕ ОБЩЕСТВА

Истории за потайни култове и организации

112 стр., твърди корици

Спестете 40% с ПРОМО ПАКЕТ от 4 колекционерски издания

~~128 ЛВ.~~ **-40%**
76⁸⁰ ЛВ.

ПОРЪЧАЙТЕ на shop.sbb.bg, 02 4016 849, eshop@sbb.bg

ИЗДАВА
СББ МЕДИА АД

NATIONAL
GEOGRAPHIC

СЪДЪРЖАНИЕ

На корицата:

Оригами гънките позволяват на вътрешния диск на прототипа на звездния сенник на НАСА да се сгъне в цилиндър за изстрелване, след което да се разгъне, за да блокира звездната светлина пред космическия телескоп.

СНИМКА: КРЕЙГ КЪТЛЪР

СТАТИИ

Бъдещето е нагънато

Древното японско изкуство оригами е не само деликатно и декоративно, но и мощно и практично. Насочени в служба на науката, сложните модели на оригами се използват за създаване на предмети като роботизирани ръце, високоефективни защитни маски за лице и слънчеви панели, които да се разгръщат в Космоса.

ТЕКСТ: МАЯ УЕЙ-ХААС
СНИМКИ: КРЕЙГ КЪТЛЪР

..... стр. 26

Кралят на Мустанг ще Ви приеме

Някога недостъпно за външни хора, днес хималайското кралство Мустанг се отваря към света. Но дали уникалната му култура и безценните съкровища от тибетски древности ще преживеят промените? И как сега един крал, лишен от реална власт, да опази културното наследство на страната си?

ТЕКСТ: МАРК СИНОТ
СНИМКИ: КОРИ РИЧАРДС

..... стр. 50

▲ Топиц се леден свят

Морският живот край бреговете на Антарктическият полуостров се нуждае от защита, защото морският лед намалява и риболовните кораби прииждат, за да ловят повече крил. Ако крилът изчезне, екосистемата се разпада. На фона на тези затруднения екип от антарктически учени прави проект за морска защитена област.

ТЕКСТ: ХЕЛЪН СКЕЙЛС
СНИМКИ: ТОМАС П. ПЕСЧАК

..... стр. 78

EDITOR IN CHIEF Nathan Lump

MANAGING EDITOR/MAGAZINES David Brindley
DIRECTOR/VISUAL AND IMMERSIVE EXPERIENCES Whitney Latorre
CREATIVE DIRECTOR Paul Martinez
MANAGING EDITOR/DIGITAL Alissa Swango
MANAGING EDITOR/INTEGRATED STORYTELLING Michael Tribble

INTERNATIONAL EDITIONS

EDITORIAL DIRECTOR Amy Kolczak
DEPUTY EDITORIAL DIRECTOR Darren Smith
TRANSLATION MANAGER Beata Kovacs Nash
INTERNATIONAL EDITOR Leigh Mitnick
EDITORS: ARABIC: Hussain AlMoosawi. BULGARIA: Krassimir Drumev. CHINA: Tianrang Mai.
CROATIA: Hrvoje Prčić. CZECHIA: Tomáš Tureček. FRANCE: Frédéric Vallois. GEORGIA: Natia Khuluzauri. GERMANY:
Werner Siefer. HUNGARY: Tamás Vitray. INDONESIA: Didi Kaspi Kasim. ISRAEL: Mirit Friedman.
ITALY: Marco Cattaneo. JAPAN: Shigeo Otsuka. KAZAKHSTAN: Yerkin Zhakipov. KOREA: Junemo Kim.
LATIN AMERICA: Alicia Guzmán. LITHUANIA: Frederikas Jansonas. NETHERLANDS/BELGIUM:
Robbert Vermue. POLAND: Agnieszka Franus. PORTUGAL AND SPAIN: Gonçalo Pereira. SERBIA:
Milana Petrović. SLOVENIA: Marija Javornik. TAIWAN: Yungshih Lee. THAILAND: Kowit Phadungruangkit

**ВЯРВАМЕ, ЧЕ КОГАТО
ХОРАТА РАЗБИРАТ СВЕТА
ПО-ДОБРЕ, ГИ Е ГРИЖА
ПОВЕЧЕ ЗА НЕГО.**

NATIONAL GEOGRAPHIC БЪЛГАРИЯ

ГЛАВЕН РЕДАКТОР Красимир Друмев

РЕДАКЦИЯ

ЗАМ. ГЛАВЕН РЕДАКТОР Татяна Григорова
РЕДАКТОРИ Детелина Иванова,
Маргарит Дамянов
ОНЛАЙН РЕДАКТОР Ани Манева
ДИЗАЙН И ПРЕДПЕЧАТ Ваня Кирилова
КОРЕКТОР Цвечана Георгиева

НАУЧНИ КОНСУЛТАНТИ

АСТРОНОМИЯ: Таню Бонев
БОТАНИКА: Димитър Пеев
ГЕОГРАФИЯ: Елеонора Николова
ГЕОЛОГИЯ: Красимира Станева
ГЕОФИЗИКА: Бойко Рангелов
ЗООЛОГИЯ: Петър Янков
ИСТОРИЯ: Споян Няколов
МЕТЕОРОЛОГИЯ: Пемьо Симеонов

РЕКЛАМА: e-mail: sales@sbb.bg
АБОНАМЕНТЕН ЦЕНТЪР: 0800 12321; 02/401 6849
ПЕЧАТ: „БУЛВЕСТ ПРИНТ“ АД
ХАРТИЯ ТЯЛО:

СББ МЕДИА

ИЗПЪЛНИТЕЛЕН ДИРЕКТОР: Димитър Друмев
ОПЕРАТИВЕН ДИРЕКТОР: Боздана Черногорова
ДИРЕКТОР СЪБИТИЯ И СПЕЦИАЛНИ ПРОЕКТИ:
Маршана Жабинска
ДИРЕКТОР РЕКЛАМА: Елена Ангреева
МЕНИДЖЪР ПРОИЗВОДСТВО: Тони Туйков
МЕНИДЖЪР КНИГОИЗДАВАНЕ: Виолета Изова
ДИСТРИБУЦИЯ: Ваня Златанова,
Георги Аманасов

АДРЕС НА РЕДАКЦИЯТА:

ул. „Отец Паисий“ 15, 1303 София
тел.: 0895 016 879
e-mail: nationalgeographic@sbb.bg

По лиценз на National Geographic Partners LLC,
Washington D.C. USA

Издава „СББ МЕДИА“ АД/SBB MEDIA,
със седалище и адрес на управление:
1303, София, ул. „Отец Паисий“ № 15,
Лица по чл. 7а, ал. 1 от ЗЗДПДП:
Димитър Друмев
Красимир Друмев

За контакти с Абонаментния център
на „СББ МЕДИА“ АД:
– тел. **0800 12321 (безплатно от цялата страна)** и
02/401 6849 – в работни дни от 10,00 до 18,00 часа
– **abonamenti@sbb.bg**
– **www.nationalgeographic.bg**
Електронен магазин: **www.sbb.bg/shop**

*Никаква част от това издание не може да бъде
копирана, възпроизвеждана и публикувана без
изричното съгласие на „СББ МЕДИА“ АД.
Редакцията не отговаря за съдържанието на
публикуваните реклами, не рецензира и не връща
непоръчани материали.*

Цена: 5,99 лв.

Над 325 000 ПРИЯТЕЛИ ВЪВ ФЕЙСБУК
National Geographic Magazine България
@NatGeoMagazineBulgaria

NATIONAL GEOGRAPHIC SOCIETY

Националното географско дружество е глобална организация с идеална цел, която използва силата на науката, изследователските експедиции, образованието и завладяващите истории, за да разкрива и опазва нашия Вълшебен свят. От 1888 г. насам дружеството разширява границите на откривателството и инвестира в гръзки хора с новаторски идеи, като е финансирало над 15 000 работни проекта, обхващащи всички седем континента.

NATIONAL GEOGRAPHIC PARTNERS

BOARD OF DIRECTORS

Rebecca Campbell, Jean M. Case, Joshua W. D'Amaro, Robert H. Langer, Kevin J. Maroni, Debra M. O'Connell, Frederick J. Ryan, Jr., Jill Tiefenthaler, Michael L. Ulica

**NATIONAL GEOGRAPHIC MEDIA
EVP & GENERAL MANAGER**

David Miller

SENIOR MANAGEMENT

VP DIVERSITY, EQUITY & INCLUSION
Debra Adams Simmons
VP INTERNATIONAL MEDIA Yulia Boyle
VP DIGITAL EXPERIENCES Marcelo Galdieri
VP MARKETING Julianne Galvin
SVP & EDITORIAL DIRECTOR Nathan Lump
DIRECTOR/PRINT OPERATIONS John MacKethan

INTERNATIONAL PUBLISHING

Allison Bradshaw, Ariel Deiacco-Loehr,
Kelly Hoover, Diana Jaksic, Jennifer Jones,
Leanna Lakeram, Rossana Stella

**NATIONAL GEOGRAPHIC SOCIETY
CHIEF EXECUTIVE OFFICER**

Dr. Jill Tiefenthaler

SENIOR MANAGEMENT

PRESIDENT AND CHIEF OPERATING OFFICER
Michael L. Ulica
CHIEF DIVERSITY, EQUITY, & INCLUSION OFFICER
Shannon P. Bartlett
CHIEF COMMUNICATIONS, MARKETING, & BRAND OFFICER
Crystal Brown
CHIEF HUMAN RESOURCES OFFICER Mara Dell
CHIEF SCIENCE & INNOVATION OFFICER Ian Miller
CHIEF EXPLORER ENGAGEMENT OFFICER Alex Moen
CHIEF ADVANCEMENT OFFICER Kara Ramirez Mullins
CHIEF LEGAL OFFICER Sumeet Seam
CHIEF TECHNOLOGY & INFORMATION OFFICER
Jason Southern
CHIEF OF STAFF & PROGRAM ALIGNMENT Kim Waldron
CHIEF STORYTELLING OFFICER Kaitlin Yarnall
CHIEF FINANCIAL OFFICER Rob Young

BOARD OF TRUSTEES

CHAIRMAN Jean M. Case
VICE CHAIRMAN Katherine Bradley

Brendan P. Bechtel, Afsaneh Beschloss, Ángel Cabrera, Elizabeth Comstock, Joseph M. DeSimone, Alexandra Grosvenor Eller, Paula Kahumbu, Deborah Lehr, Claudia Madrazo, Kevin J. Maroni, Strive Masiyiwa, Dina Powell McCormick, Mark C. Moore, George Muñoz, Nancy E. Pfund, Frederick J. Ryan, Jr., Rajiv Shah, Ellen R. Stofan, Jill Tiefenthaler, Anthony A. Williams

EXPLORER IN RESIDENCE

Enric Sala

EXPLORERS AT LARGE

Shahidul Alam, Robert Ballard, Lee R. Berger, James Cameron, Sylvia Earle, J. Michael Fay, Beverly Joubert, Dereck Joubert, Louise Leakey, Meave Leakey, Maya Lin, Rodrigo Medelín

КРАСИМИР ДРУМЕВ

Красота и технологии

Много отдавна, в гимназиалните ми години, прочетох в романа „Идиот“ на великия Достоевски фразата, че красотата ще спаси света. Има и друг превод – че светът ще се спаси чрез красотата. Нека оставим на филолозите да спорят кой е по-точен, аз лично предпочитам втория, но още тогава, като ученик, се питах как така красотата ще спаси света. Над главите на цели народи се сипят бомби и снаряди, ние, мирните жители, правим всичко възможно да унищожим природата чрез замърсяване. Ами като красотата ще спаси света, нека действа и да спасява!

От Главната редакция на *National Geographic* във Вашингтон получихме статия за оригами. Авторката Мая Уей-Хаас провокативно я е озаглавила „Бъдещето е нагънато“. От лист хартия под умелите японски ръце се раждат невероятни с красотата и хармонията си фигури. Едни ни връщат в детството, но се оказва, че други ни изпращат в... бъдещето. Учените са открили, че тези приказни фигури крият неочаквани загадки и са започнали да проникват в тях. Така оригами подпомага науката, като ни дава набор от инструменти и чрез тях се създават нови технологии, смятани досега за невъзможни. Оригами буквално изстрелва в бъдещето науката, медицината и технологиите. Един пример: в лабораторията по реактивна тяга на НАСА въз основа на оригами са създали разширяващ се диск – един вид звезден сенник, който може да стане жизненоважна част от търсенето на обитаеми светове. В нашата галактика, пише авторката Мая Уей-Хаас, планетите са почти толкова, колкото

и звездите, но учените, заслепени от звездния фон на космическото пространство, често не могат да наблюдават директно тези светове в орбита. Летейки далеч пред космическия телескоп, за да блокира звездната светлина, звездният сенник може да помогне на учените да ги видят ясно. Структурата на сенника се основава на т.нар. модел „флашър“, който му позволява да се сгъва в цилиндър за изстрелването. Когато бъде изстрелян, сенникът ще се разгъне в плосък диск с венчелистчета като на цветето.

И още: инженерите все по-често се обръщат към вековното изкуство на сгъване на хартия в триизмерни форми, за да създадат някои от най-амбициозните дизайни на съвременния свят. Така чрез безброй възможности на оригами науката и изкуството се сливат, а аз си казвам, че е възможно думите на Достоевски да са пророчески и красотата все пак ще спаси света. Някога.

EAUTO

NAL (EXODE 14.14)

ID.N.01-929-N61576T

ECHANGE & ACCESSOIRES

Гуменият човек на Савон Ноар (Вляво) и Джампанковият човек на Патрик Кимете протестираат срещу Вековните атаки към природните ресурси на ДР Конго, включително за каучук, извлечан за изработката на гуми и евтини обувки. Стефан Гладио ги заснел за проекти, които наменуват под формата на научна класификация, сякаш костюмираните фигури са нови видове: *Homo trash trash* (Боклучен човек) и *Homo detritus* (Изтъркан човек).

ФОТО СВИДЕТЕЛСТВО

NATIONAL GEOGRAPHIC

БР. 02 (208)

ДА ПРЕВЪРНЕШ БОКЛУКА В ИЗКУСТВО НА ПРОТЕСТА

ПОГЛЕД
КЪМ
ЗЕМЯТА
ОТ ВСЕКИ
ВЪЗМОЖЕН
ЪГЪЛ

СНИМКИ:
СТЕФАН ГЛАДИО

Художници създават облекла от боклуци, за да обърнат внимание върху събата на ДР Конго: богата на ресурси, но тормозена от бедност, тя е сметище за глобални отпадъци.

Всичко започнало като антикултурно арт движение през 2001 г.

След години образование в Художествената академия в Киншаса – следвайки съвета на учителите си да създават произведения с „подходящи“ материали като епоксидна смола и декоративен гипс – някои студенти от Демократична република Конго (ДРК) решили да направят нещо различно. Започнали да създават изкуство с нещата, налични в средата около тях, включително с автомобилни гуми, ауспуси, стиропор, пластмасови бутилки, антени, тенекиени кутии от мляко и боя, пера, CD-та, джапанки и други отпадъци. Според художниците тези произведения изглеждали познато на конгоанската публика и говорили за един особено мащабен аспект от живота в Конго: отпадъците.

Отпадъци, генерирани на местно ниво от гражданите. Отпадъци, пробутани на страната им от нации с хиперконсумация. Отпадъци, плод на безкрайното грабителско извличане и добиване на ресурси под и от земята на ДРК. В Киншаса канавките са задръстени от nereциклируеми пластмасови бутилки. Пазарите са залети със стоки втора и трета ръка, изхвърлени от по-богати държави и все по-често от Китай. В области, където международни компании добиват кобалт – ценен компонент за батерии за смартфони, – честни изтичания замърсяват речните системи и живата природа наоколо.

Използвайки отпадъци, за да създават изкуство и перформанси, художниците искали да изострят нетърпимостта на обществото към продължаващата ситуация, която изисква спешна реакция. През 2015 г. поставили основите на колектив, който да институционализира това изкуство: *Ndaku Ya Life Is Beautiful*, воден от Еди Екете. Художник и социален активист, роден в Киншаса, Екете основал също и фестивала *KinAct* – ежегодна витрина за провокативните творения. За творците отпадъците във все по-голяма степен осигуряват възможност да коментират наболели социополитически проблеми.

Robot Annonce – скулптура, която може да се носи като костюм, създадена от Жаред Каленга, е изработена от счупени радиоапарати. Целта ѝ е да обърне внимание върху все по-широкото разпространение на фалшивите новини.

Femme Électrique, творението на Фалон Мамбу, направено от електрически проводници, е двусмислено. То говори за недостига на електроенергия в ДРК и едновременно с това за ставащото в мрака: сексуални престъпления, отвлечения. Мамбу получила вдъхновение за творбата от периоди в живота ѝ, когато била бездомна.

Тези социално съзнателни творци, които превръщат отпадъците в протестно изкуство, „разширяват граници“, казва Ивон Едуму, основател на *Galerie Malabo* в Киншаса. „Това не се случва често тук.“ —АЙДЕЖИ РОТИНУА

В продължение на няколко години Гладио снимал художниците в Киншаса да носят облекло, което изработвали от боклуци – тук Шака Фуму Кабака е облечен като Човека бръснач. Отначало Гладио се колебаел дали да заснеме кадъра, но не можел да „отрече реалността“ на избраното изразно средство на художника: костюмът е направен от бръснарски ножчета, които членовете на младежките банди използват, за да оставят ритуални белези по кожата на новоприетите.

Мвунзи Мутеба-мл. казва, че създал героя си Консервна кутия, за да обърне вниманието на африканците върху това как присъствието на мултинационалните компании е засегнало Африка. Въпреки богатствата на континента, казва той, „африканците си остават бедни. Те очакват помощ от чужденците“, но настоява, че тези компании всъщност идват в Африка, „за да крадат, да пораждат конфликти и да финансират въоръжени групировки“.